

takaisen työttömien tarinoiden kokoelman perusteella. Mainitussa kirjassa työttömät kirjoittivat viime vuosien työelämästä ja työpaikkojen kiemuraiset sattumukset ja ihmissuhteet tuntuvat saaneen kirjoittajien päähuomion.

Kirjasta käy ilmi, että monet rajat ovat vuosikymmenien aikana kaatuneet tai ainakin maldaltuneet. Lähes kaikille Leivän tähden -teoksen varttuneille kirjoittajille työttömyys on kokematon asia, työtä heidän maailmassaan tuntui olevan loputtomasti. Nykyisin yhä useammalla alkaa olla kokemusta sekä työttömän että työllisen elämästä, ja työtön syö jomonen keskiluokkaisinkin ihmisen pöydässä. Toinen suuri

LEIVÄN TÄHDEN

SUOMALAISEN TYÖN HISTORIAA

TOIMITTANEET PEKKA LAAKSONEN, LAURA JUNNILA JA JUHA NIRKKO

KANSANELÄMÄN KUVAUKSIA 42

SKS 1995

muutos on se, että naisen ja miehen työn maailmat ovat lähentyneet.

Satuttavinta kirjassa on tyyneys ja jopa ulkokohtaisuus, jolla kirjoittajat kuvaavat kokemuksiaan. Näille ihmisille työ on ollut niin arvokasta, että

se on tehnyt suoranaisista kärsimyksistä jalostavia kokemuksia. Siinä miettimistä meille, jotka huokailemme työn raskautta jo nelikymppisinä.

SEPPO PAANANEN

PITKITTYVÄ TYÖTTÖMYYS

Mitä suurempia luvut ovat, sitä helpompi niitä on olla ymmärtämättä – oli sitten kysymys asevarusteluun kulutettavista rahoista tai maailman nälkäisten määrästä. Kohtuullisella varmuudella voi kuitenkin väittää, että millä hyvänsä kriteerillä 140 000 suomalaista on paljon. Tuon verran tässä maassa oli viime vuonna ihmisiä, joiden työttömyys oli kestänyt kauemmin kuin vuoden. Viisi vuotta aikaisemmin vastaava luku oli 3 000. Tuire Santamäki-Vuori on julkaissut tiiviin ja tärkeän tutkimuksen pitkittyvästä työttömyydestä.

Massiivinen pitkäaikaistyöttömyys tuli osaksi suomalaista yhteiskuntaa vasta tällä vuosikymmenellä käsiin räjähtäneen työttömyyden vuoksi. Kir-

joittaja huomauttaa, että suomalaiset pitkäaikaistyöttömät poikkeavat kollegoistaan muualla Euroopassa. Kun suomalaisista pitkäaikaistyöttömistä kolme neljäsosaa on ennen työttömyyttä ollut työssä, EU:ssa vain puolella sitkeä työttömyys on alkanut työpaikan menetyksellä.

EMU-kriteereiden mukaan mitattuna Suomi on rynnistänyt EU:ssa suoraan tähtien pöytään, ja ehkä vähän ylikin. Jos kriteeriksi valitaan se, kuinka suuri osa työvoimasta on pitkäaikaisesti työttömänä, Suomen paikka vertailussa myötäilee jo paremmin maantiedettä eli Euroopan reunoja. Pitkäaikaistyöttömien määrä on suurin Espanjassa (11,4 %), seuraavina tulevat Irlanti (9

%), Italia (6 %) ja Suomi (5,4 %).

Santamäki-Vuori tutkii työsääntä, mitä kahden vuoden kuluessa on tapahtunut niille 83 792 ihmiselle, jotka vuoden 1992 lopulla ovat olleet työttöminä vähintään vuoden. Tulokset puhuttelevat: kuusi prosenttia irrottautui työttömyydestä pysyvästi työllisyyden puolelle, 75 prosenttia vuoden 1992 työttömistä oli pääosin työttöminä myös kahden vuoden kuluttua. Pitkittyvä työttömyys näyttää siis kohtuullisen tehokkaalta loukulta.

Ikääntyminen ja työmarkkinoiden riskit liittyvät yhteen, mutta tässä analyysissä ikä ei suinkaan yksikäsitteisesti seli-

tä syrjäytymisuhkaa; työttömyyteen juuttuneista puolet oli alle 40-vuotiaita. Sukupuolen vaikutuksen analysointi osoittautuu visaiseksi kysymykseksi. Enemmistö (62,5 %) pitkäaikaistyöttömistä oli miehiä. Rekistereiden herkkyytasolla sukupuolen vaikutus luisuu samealle vyöhykkeelle; työstä ja työttömyydestä vetäytymisen syyt ovat naisilla huomattavasti vaikeammin tulkittavissa kuin miehillä.

Työvoimahallinnon toimenpiteiden vaikutus – tai pikemminkin vaikuttamattomuus – tulee tutkimuksessa vääjäämättä esiin. Työvoimapolitiiseen koulutukseen osallistui vain seitsemän prosenttia pitkäaikaistyöttömistä. Tämän joukon työllistyminen paljastui vielä keskimääräistäkin heikommaksi. Syy ei ymmärrettävästi ollut kurseissa ja koulutuksessa vaan siinä, että koulutukseen valikoituivat työmarkkinaresursseiltaan heikoimmat. Neljännes koulutuksessa olleista pitkäaikaistyöttömistä ei osallistunut varsinaisille ammattikursseille vaan työelämään valmentavaan koulutukseen.

Tiedot tukityön, eli siis arkieleessä työllistämistuella työllistämisen, vaikutuksista ovat erityisen huomionarvoisia. Kaksi kolmesta työttömästä on ollut vähintään yhden kuuden kuukauden jakson tuella työllistettynä. Tukityö vaikutti selvästi työmarkkinoille palautumiseen. Paras tilanne oli niillä, jotka onnistuivat pääsemään työllistetyksi yksityiselle sektorille; työttömyyden päättymisen oli tässä joukossa kaksi kertaa yleisempää kuin koko joukolla.

Tutkimuksen 60 sivulla kirjoittaja rajaa käsittelynsä tiukasti vain aineiston analyysiin. Ekonometriikan finesseihin totuttamaton lukija kohtaa välillä *graeca sunt, non leguntur*-tuntemuksia, mutta onneksi kaikki oleellinen käydään läpi myös tavallisena tieteellisenä proosana.

Hämmästelyn aiheita lukijalle jää yllin kyllin. Teksti vaakuuttaa siitä, ettei työttömyysongelma ratkea ilman pitkäaikaistyöttömyyden jonkinlaista hallintaa. Samalla ongelmasta paljastuu ikävästi hallinnan monituinen vaikeus, ellei suorastaan mahdottomuus. Pitkäaikaistyöttömiin pitäisi selvästi ”kohdistaa erityistoimia”, niin ei kuitenkaan näytä käyvän. Joko tälle ryhmälle tarjottavan työvoimapolitiittisen koulutuksen ongelmallisuutta ei ole huomattu tai kiinnostus sen kehittämiseen on jäänyt olemattomaksi.

Vielä hankalammalta tilanne näyttää tukityössä. Yksityiselle sektorille työllistäminen näytti oleellisimmalta paluutieltä työmarkkinoille. Kuitenkin vuonna 1995 – siis tämän tutkimuksen aikajänteen jälkeen – yksityisen sektorin työllistämisen ehtoja kiristettiin, koska se selvästi vääristi työmarkkinoita. Enin osa työllistamisestä tapahtuu julkiselle sektorille eli sinne, minne uusien pysyvien työpaikkojen synnystä ei ole toivoakaan.

Suomen nuori mutta samalla äärimmäisen tiukka palkkatyöyhteiskunta on osoittautunut tällä vuosikymmenellä uskomattoman haavoittuvaksi. Tänne on ennätyslyhyessä ajassa muodostunut eurooppalaisen mittapuun mukaan huomattava ammatitaitoinen pitkäaikaistyöttömien joukko.

Santamäki-Vuoren argumentaation vahvuuksiin kuuluu Suomen tilanteen suve-reeni suhteuttaminen eurooppalaiseen tilanteeseen. Tekstistä on pääteltävissä, ettei Suomi ainakaan aktiivisimpia maita pitkäaikaistyöttömyyden lievitysyrietyksissä ole ollut. Suoraviivainen ja ilmeisesti tulevaisuudessa yhä puhuttavampi resepti työttömyyden hoitoon on etuudet pois-linja. Viileästi kirjoittaja kehottaa arvioimaan myös näitä ajatuksia kansainvälisen tiedon valossa; tuon linjan saavutukset eivät läheskään aina näytä olevan sitä, mitä alun perin tavoiteltiin.

Aivan lopuksi Santamäki-Vuori esittää päätelmän, josta varmasti löytyy huoneentaulua laajempaankin politiikan tekoon: ”Kestävät ratkaisut näyttävät edellyttävän sitä, että myös asianomaiset työttömät voivat kokea toimintatavan hyödylliseksi, suotuisia tulevaisuuden näköaloja tarjoavaksi.” Kaikenlaista nykyisessä työn kriisissä on – enintään vaihtelevalla menestyksellä – kokeiltu. Kysyttäisiinkö välillä myös kohteilta, mitä he mahdollisesti haluaisivat, pitäisivät järkevänä ja toivottavana?

ANTTI SALONIEMI

TUIRE SANTAMÄKI-VUORI
PITKÄAIKAISTYÖTTÖMIEN
TYÖMARKKINAKOKEMUKSET
LAMAVUOSINA 1993–
1994

TYÖPOLIITTINEN
TUTKIMUS 131

HELSINKI:
TYÖMINISTERIÖ, 1996

64 s.